

стопанство. Тук писателят реагира на новите веяния на времето. Изпълнени едновременно с хумор и трагизъм са сцените от живота на артистите от драматическата труппа „Театрален напредък“, която репетира и представя „Отело“¹⁸. За отбелязване са и географските измерения, извървявани от романовите герои, в първата част, от село в Шуменско до Варна, а във втората част, която разкрива столичния живот, героите се изкачват чак и на Черни връх...

Вече споменахме, че Вазов често е упрекван от критиката, че изгражда романовото действие с помощта на разказвателни техники, които е взел от френския булевардно-сензационен роман. Като констатация това е напълно приемливо, а като упрек – едва ли. Тези разказвателни техники са характерни за Вазов като романист, те се дължат на условията, при които той е израснал като автор – понякога придават на повествованието му напрежение и увлекателност, понякога наистина дотягат на читателя, но без тях Вазов-романистът е немислим. Важно е, че и в този роман умението да фабулира, да разказва увлекателно, да създава напрежение не изневерява на автора. Романът убеждава и като композиция. С пълно основание Милена Цанева подчертава тук завоеванията на Вазов в техниката на романа, наличието на центриран сюжет и на стремително развиващо се фабулно действие¹⁹.

И какво лошо има в това, че някои похвати водят своето начало от френския сензационно-булеварден роман? Нима и днес няма криминални и приключенски, та и други книги, нима няма филми и пиеси, които се възползват от такива стари похвати? Трудно се осъществява едно непредубедено, мотивирано само от читателско любопитство доближаване до литературна творба, когато тя предварително бива обременявана с критерии, извлечени от „високите“ жанрове с „класически“ (каквото и да се разбира под това) мащаби. Да, в „Казаларската царица“ се натъкваме и на последно място черти на тривиалния роман, което се изразява в известна лекота и дори наивност при изобразяването на вътрешни преживявания на персонажите, в тяхната често черно-бяла обрисовка, в прибързано решаване на някои конфликти, както и в наличието на псевдо-конфликти, в известно морализаторство и не на последно място в стремежа към благополучен завършек. Да, някои от тия моменти не са чужди на разгледания тук роман. „Казаларската царица“ стои на ръба между възвишеното и „тривиалното“. Днес в литературата и изкуството границите между едното и другото често се размиват. Няма нищо лошо в това един голям автор да използва и „тривиални“ похвати, за да изненада читателите си с добре написан роман, който се чете с увлечение. Няма окончателни присъди в литературната история...

Библиография. Бележки

¹ Цанева, М., Тодоров, И. (Състав.), Българската критика за Иван Вазов. – София, 1988, с. 43.

² Вазов, И. За „Казаларската царица“. Съвременни бележки. В: Иван Вазов. Събрани съчинения в двадесет тома. Том XIX. – София, 1957, с. 185.

³ Вазов, И. Казаларската царица. – София. 1994.

⁴ Колева, В. Романът на Иван Вазов „Казаларската царица“ – панорама на социокултурната ситуация от края на XIX и началото на XX в. // Liternet 15.11.2002.